

№ 90

29.04.2021

Прем'єр-міністру України
Шмигалю Д.А.
01008, м. Київ, вул. Грушевського, 12/2
prshmygal@kmu.gov.ua

Копія: Міністру захисту довкілля та
природних ресурсів України
Абрамовському Р.Р.
вул. Митрополита Липківського, 35,
м. Київ 03035
zarpyt@menr.gov.ua

Міністру розвитку економіки,
торгівлі та сільського
господарства України
Петрашко І.Р.
01008, м. Київ, вул. Грушевського, 12/2
tesopotyu@me.gov.ua

Міністру енергетики України
Галущенко Г.В.
01601, м. Київ, вул. Хрещатик, 30
kanс@mev.gov.ua

Позиція та рекомендації щодо проекту розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Другого національно визначеного внеску України до Паризької угоди»

Шановний Денисе Анатолійовичу!

Громадська організація «Центр екологічних ініціатив «Екодія» розглянула проект розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Другого національно визначеного внеску України до Паризької угоди». Разом з Українською кліматичною мережею – асоціація 35 природоохоронних громадських організацій з усієї України, - **закликаємо вас схвалити Другий Національно визначений внесок України до Паризької угоди (НВВ2), який передбачає фактичне скорочення викидів парникових газів, на 65 % від рівня викидів 1990 року до 2030 року.**

2020 рік для України був рекордним з точки зору негативних наслідків зміни клімату. Тільки від лісових пожеж, паводків та відсутність вологи в ґрунті на півдні, через що суттєво впала врожайність, **призвело до збитків у розмірі близько 29,3 млрд грн¹**. Через зміну клімату частота

¹ Проект Аналітичного огляду Другого Національно визначеного внеску України до Паризької угоди

та інтенсивність небезпечних погодних явищ, таких як сильні засухи, повені, шторми, урагани, надзвичайно спекотні дні, буде лише збільшуватись. Україна уже зіткнулася з проблемами водопостачання та з деградацією сільськогосподарських земель та лісів. **Тільки стабільне скорочення викидів парникових газів, адаптація до зміни клімату та досягнення кліматичної нейтральності у 2050 році, забезпечить економічний розвиток країни та знизить ризики втрат через зміну клімату.**

Влада України заявляє про підтримку Європейського зеленого курсу, ціллю якого є забезпечення кліматично нейтрального континенту до 2050 року. Але попри те у затвердженій Національній економічній стратегії на період до 2030 року Уряд затвердив ціль на кліматичну нейтральність лише у 2060 році. Це не відповідає ряду міжнародних угод, які підписала Україна та баченню громадськості щодо встановлення кліматичної цілі для України. **Тож кліматична нейтральність має бути досягнута не пізніше 2050 року.**

Для подальшого розвитку Україна потребує інвестицій та фінансової підтримки. З 2014 року ЄС та фінансові установи (Європейський інвестиційний банк та Європейський банк реконструкції та розвитку) мобілізували понад 13 млрд.євро позик та 2 млрд.євро грантів, щоб допомогти Україні стабілізувати свою економіку, провести комплексні реформи та покращити життя громадян. Наразі **найбільші Українські партнери затвердили правила підтримки лише для проектів які відповідають цілям Паризької угоди принципам безвуглецевого та сталого розвитку.** Тож для подальшого партнерства Україна має забезпечити відповідність встановленим вимогам.

У 2020 році громадськість презентувала Дорожню карту кліматичних цілей 2030², розроблену разом з експертами, та яку підтримали більше 40 громадських організацій. Реалізація запропонованих цілей у документі та приведених **рекомендацій у Додатку 1** забезпечить сталий економічний розвиток України, вирішення проблеми енергетичної бідності, забезпечить подальше партнерство на міжнародному рівні. **Очікуємо інтеграцію запропонованих рекомендацій та затвердження цілі скорочення викидів парникових газів на 65% від рівня викидів 1990 року у найкоротші строки.**

Рекомендації щодо розглянутого проекту розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Другого національно визначеного внеску України до Паризької угоди», розробленого відповідно до Закону України від 14.07.2016 № 1469-VIII «Про ратифікацію Паризької угоди», розпорядження Кабінету Міністрів України від 07 грудня 2016 № 932 «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року», надаються у Додатку 1.

Виконавчий директор
ГО "Центр екологічних
ініціатив "Екодія"

Гозак Н.О.

² https://ecoaction.org.ua/roadmap_climate_goals.html

Додаток 1.

Рекомендації щодо розглянутого проекту розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Другого національно визначеного внеску України до Паризької угоди».

Рекомендації в рамках електроенергетичного сектору:

1. Вугільна енергетика: Ми вітаємо ціль зниження частки вугілля в електрогенерації більш ніж на 20% до 2030 року. При цьому, згідно з міжнародними оцінками, для утримання підняття глобальної температури на рівні 1,5-2°C, усі вугільні електростанції світу мають бути виведені з експлуатації не пізніше 2040-го року³, а у країнах **Східної Європи, включаючи Україну — до 2031 року**⁴.

Відповідно до Дорожньої карти кліматичних цілей, розробленої громадськістю та профільними експертами, амбітної та дієвою кліматичною політикою буде досягнення **не більше 5% частки вугільної генерації у річній генерації електроенергії**, в абсолютному вимірі – **не більше 11 млрд кВт-год**⁵.

Такого ж висновку дійшли автори дослідження “Перехід України на відновлювану енергетику до 2050 р.”, виконаного у 2016-2017 роках Інститутом економіки та прогнозування Національної академії наук України на замовлення Представництва Фонду ім. Гайнріха Бьоля в Україні. В їхньому моделюванні революційного сценарію енергетичного переходу цільова структура виробництва електроенергії 2030 року буде наступною: ВДЕ – 58%; АЕС – 15%; газові ТЕЦ, ТЕС (модернізовані) та нові маневрові газопоршневі станції (разом) – 22%, **вугільні ТЕС – 5%**⁶.

В Україні більшість вугільних енергоблоків ТЕС були побудовані в 1960-х роках. Зараз **більша частина енергоблоків вугільних ТЕС працюють далеко поза своїм проектним ресурсом** і мають одні з найнижчих техніко-економічних й екологічних показників у світі⁷. **Саме тому критично важливим є їхнє поступове виведення з експлуатації у наступні 9 років згідно НПСВ.**

2. Атомна енергетика: **До 2030 року** лише 2 атомних енергоблоки працюватимуть у межах свого проектного терміну експлуатації, інші ж **13 працюватимуть понаднормово**. Така робота пов’язана з додатковими ризиками аварій і накопиченням небезпечних радіоактивних відходів, у т. ч. відпрацьованого ядерного палива. Ризики, пов’язані з роботою АЕС, зростатимуть внаслідок «старіння» енергоблоків, адже модернізація не передбачає, зокрема, заміну ключового обладнання, такого як корпуси реакторів.

³ Coal phase-out — global and regional perspective: <https://climateanalytics.org/briefings/coal-phase-out/>

⁴ Global and regional coal phase-out requirements of the Paris Agreement: Insights from the IPCC Special Report on 1.5°C: https://climateanalytics.org/media/report_coal_phase_out_2019.pdf

⁵ Дорожня карта кліматичних цілей України до 2030 року: бачення громадськості: <https://ecoaction.org.ua/wp-content/uploads/2020/02/dk-clim-ciley-full3.pdf>

⁶ Перехід України на відновлювану енергетику до 2050 р.: https://ua.boell.org/sites/default/files/perehid_ukraini_na_vidnovlyuvanu_energetiku_do_2050_roku.pdf

⁷ Ukraine’s coal power plants need a planned phase out, not CCS: <https://energypost.eu/ukraines-coal-power-plants-need-plannedphase-ccs/>

Українські реактори побудовані переважно в 1980-х рр. і на сьогодні повною мірою **не відповідають сучасним міжнародним стандартам безпеки** для нових атомних електростанцій.

У період до 2030 року буде з'являтися необхідність зупиняти атомні енергоблоки та починати їх виведення з експлуатації. Таким чином, без спорудження нових енергоблоків майже неможливо утримувати частку атомної генерації на рівні 48%. Крім цього, така висока залежність від одного джерела енергії ставить під загрозу енергетичну безпеку України, адже вихід із ладу однієї зі станцій може мати критичні наслідки для енергозабезпечення.

3. Розвиток відновлюваних джерел енергії та перехід на 100%ВДЕ до 2050 року має стати основним пріоритетом в реформі енергетичного сектору.

Заявлена ціль досягнення 30% частки ВДЕ в електрогенерації до 2030 року є позитивним сигналом щодо зміни державної політики в реформуванні енергетичного сектора. При цьому, відповідно до вже вищезгаданого дослідження "Перехід України на відновлювану енергетику до 2050 р.", **частка ВДЕ в загальній генерації електроенергії може досягнути 58% у 2030 році.** Інші проміжні цілі частки ВДЕ для 2030 року такі: **у структурі кінцевого енергоспоживання – близько 30 %, в теплоенергетиці – 24 %.**

При цьому, станом на кінець квітня 2021 року фіналізується нове дослідження, виконане німецькою організацією Auroga Energy Research на замовлення Представництва Фонду ім. Гайнріха Бьоля в Україні щодо повної відмови від вугілля в генерації електрики до 2030 року та заміни вугільних потужностей новими потужностями ВДЕ. З кінця 2020 року було проведено 3 експертні консультації щодо попередніх результатів моделювання, які показують **реалістичність досягнення 0% генерації електроенергію з вугілля та збільшення частки ВДЕ до більш ніж 50%.**

Окрім моделювання енергетичної системи, автори дослідження також окремо сфокусувалися на прорахунках макро-економічного впливу повної відмови від використання вугілля в електроенергетиці і дійшли висновку, що **такий сценарій є економічно доцільним і вигідним.**

В рамках житлово-комунального сектору:

1. Енергоефективність: Екодія вітає пропозиції щодо пріоритезації енергоефективних заходів в житлово-комунальному секторі та щодо поступової заміни викопних джерел енергії на відновлювані у секторі будівель та теплопостачанні. Забезпечення зведення нових будівель з близьким до нуля рівнем споживання енергії також є важливим кроком до декарбонізації сектору.

Звертаємо увагу, що для ефективного виконання зазначених положень варто звернути увагу на **реформування державного нагляду у цій сфері, про що не сказано в Пункті 2.2.5 Проєкту Інформаційно Аналітичного огляду НВВ2.**

Державна архітектурно-будівельна інспекція не виконує покладені на неї функції із забезпечення виконання державних стандартів у будівлях. У багатьох випадках це стає причиною надмірного споживання енергоресурсів і скорочення термінів експлуатації енергоефективних заходів (наприклад: клаптикове утеплення). Саме тому державний нагляд має бути докорінно реформовано, а представники органів державного нагляду повинні нести

персональну відповідальність за рішення протягом усього періоду експлуатації будівель або окремих їх частин.

2. Термомодернізація будівель: Вважаємо, що запропонована мета **термомодернізувати 1,3 % від загального обсягу будівель в Україні щорічно є недостатньо амбітною** з огляду на масштаб проблеми.

Настільки повільні темпи термомодернізації ніяким чином не дозволять досягти кліматичної нейтральності до середини століття чи 2060-го року. Лише потужний акцент на енергоефективність протягом наступного десятиліття може допомогти Україні досягти значного скорочення викидів парникових газів у найбільш соціально та економічно прийнятний спосіб. Саме енергоефективність є запорукою для подолання енергетичної бідності громадян

За розрахунками Екодії та експертів галузі, у 2030 році щонайменше 30 % будівель мають мати клас енергоефективності, не нижчий за «В» (за стандартами 2019 року). А отже, **в середньому 3% будівель має бути щорічно термомодернізовано протягом наступного десятиліття**. Для досягнення такої мети потрібні й відповідні капітальні інвестиції та, що найголовніше, - постійна державна підтримка.

3. Пропонуємо до заходів та політик Пункту 2.2.5 Проєкту Інформаційно Аналітичного огляду НВВ2 додати:

- обов'язкове запровадження систем енергетичного менеджменту органами державної виконавчої влади (національного та місцевого рівнів) і органами місцевого самоврядування;
- ведення реєстру об'єктів житлового та нежитлового фонду (рік забудови, технічний стан, форма власності тощо).

В рамках транспортного сектору:

1. Зменшення використання приватного транспорту та пріоритезація громадського транспорту: Найбільша частка викидів України від транспорту – у категорії «Дорожній транспорт» (автомобілів, вантажівок, автобусів і мотоциклів) - 70,6 % викидів у секторі транспорт та близько 10 % усіх викидів парникових газів України. У країнах із вищим рівнем ВВП на душу населення частка викидів від автотранспорту ще вища⁸, тож з економічним розвитком Україна може очікувати подальше збільшення викидів від авто. Зважаючи на те, що більшість населення України проживає у містах (69,4%)⁹, **зараз важливо розвивати привабливі й екологічні альтернативи автотранспорту:** безпечний і комфортний громадський транспорт, та мікромобільність. Щоб зменшити кількість парникових газів, вироблених транспортом, **рекомендований розподіл користування транспортом в українських містах 2030 року становить**¹⁰:

⁸ European Environment Agency (EEA), EEA greenhouse gas – data viewer

⁹ Державна служба статистики України. Таблиця «Населення»

¹⁰ Jain A. K., 2009. Urban Transport: Policy and Management, European Commission, Walking and Cyclist as Transport Modes:

- 35–55 % – громадським транспортом,
- 10–20 % – засобами мікромобільності (включно з велотранспортом),
- 25–40 % – пішки,
- лише 10 % – приватним автотранспортом.

У розвитку громадського транспорту перевагу слід надавати електротранспорту: трамваєм, тролейбусам, міській і приміській залізниці.

2. Розвиток залізничного транспорту: Для України доцільно розвивати залізничні сполучення, щоб досягти щонайменше 15 % загального пасажиропотоку країни до 2030 року, що вдвічі більше порівняно з 2016 року. Окрім як бути альтернативою міжміським автомобільним перевезенням, залізниця може також розвантажити і приміські напрямки, особливо біля міст із густонаселеними сателітами (Київ, Львів, Дніпро, Харків). Міська залізниця як альтернатива метро та швидкісному трамваю є актуальною для великих міст. Україна також підтриме напрямок **Європейського Зеленого Курсу, де заплановано перевести 75% наземних вантажних перевезень з доріг на залізницю.** В Україні за даними Держстату, з 2010 року частка залізничних вантажних перевезень упала з 60 до 51,6 %, у той час як перевезення вантажів автомобільним транспортом зросло з 9,9 до 30 %. Тож розвиток вантажних перевезень залізницею, та **забезпечення її електрифікації** дозволить скоротити викиди у секторі. За даними Держстату 47.2% колій України електрифіковані.

В рамках сектору сільського господарства:

1. Зазначені у пункті 2.6.3 проєкту HVB2 шляхи **фінансової підтримки аграріїв не базуються на принципі екологізації с/г виробництва**, а на кількості виробленої с/г продукції. **Необхідна інтеграція екологічних та кліматичних вимог в систему державної фінансової підтримки**, із розширенням фінансування для підтримки сталих практик сільського господарства, зокрема органічного землеробства, та запровадження нових напрямів підтримки, зокрема мінімального обробітку ґрунтів, використання інформаційних технологій, тощо. Надавати фінансування сільгосп підприємствам за умови запровадження й використання кращих агро практик та найкращих доступних технологій.

2. Гній, без належних практик поводження є потужним джерелом парникових газів, а також забруднення довкілля. Велика рогата худоба лишає після себе 47.4 млн т відходів, свині – 16 млн т, птиця – 14 млн тон, а кози та вівці – 1,3 млн тон щорічно.

Попри тенденцію скорочення поголів'я ВРХ, якому притаманне розосередження у дрібних господарствах, відбувається процес індустріалізації сектору тваринництва, що чітко видно на прикладі свинарства та птахівництва. У контексті генерації відходів, їх переробки на органічні відходи, крупні промислові ферми генерують велику кількість відходів, висока концентрація яких створює значні локальні екологічні ризики. **Переробка відходів на органічні добрива та їх транспортування на значні відстані може бути логістично невиправданою**, відтак

господарствам простіше та дешевше доставляти і використовувати менші за об'ємами міңдобрива.

Таким чином в місцях промислових ферм утворюється гною добрива з надлишком, який неможливо застосувати в повному обсязі, а для інших господарств вигідніше везти компактні мінеральні добрива. Власне підтвердженням цього є те що відбувається витіснення органічних мінеральними добривами, що відображається у збільшенні викидів ПГ від сектору.

Відтак, до пункту 2.6.4 “Політики та заходи” необхідно додати:

- заходи щодо поводження з гноем, на всіх етапах: продукування, обробка, зберігання, транспортування та застосування, а не лише його утилізації за допомогою біогазових установок;
- підтримка розвитку органічного сільського господарства, яке не передбачає використання мінеральних добрив та засобів захисту рослин.

3. У пункті 2.6.4, у частині “приведення у відповідність до положень законодавства ЄС регулювання обігу та використання **пестицидів**”, пропонується додати **“агрохімікати”** як узагальнюючого для різних видів добрив та засобів захисту рослин. Додатково пропонується деталізувати заходи щодо оптимізації управління за пестицидами, агрохімікатами:

- збір та верифікація даних по використанню господарствами та сільгосп підприємствами агрохімікатів та пестицидів. Актуалізувати систему статистичної інформації до реалій по застосуванню цих препаратів;
- приведення переліку дозволених хімічних препаратів захисту рослин до вимог ЄС;
- стабілізація (не зростання) та поступове скорочення використання агрохімікатів, пестицидів;
- зменшення втрат поживних і активних речовин у компонентах доквілля (наприклад у повітря при внесення, чи вимиванні у водне середовище з полів).

4. Для глибинного аналізу рушійних факторів зростання викидів, інтенсифікації сільгосп діяльності та несталих практик в секторі, **необхідно провести аналіз виробничих ланцюгів агро продукції**. Зокрема мова про **оцінку викидів парникових газів від сектору тваринництва з урахуванням усього виробничого циклу**, врахувати не лише прямих (наприклад від процесів травлення та продуктів життєдіяльності тварин), а й опосередкованих викидів (вирощування кормів, використання е/е на промислових фермах, тощо).

Як було зазначено раніше в Україні скорочується поголів'я ВРХ, та нарощується промислове виробництво птиці та свинини. Для цих 3-х напрямків тваринництва притаманна дуже відмінна структура викидів. Якщо для ВРХ найбільше впливу мають прямі викиди ПГ, то для 2х інших опосередковані викиди мають значно більший вплив.

5. Діяльність у **сільському господарстві має значний потенціал для поглинання вуглецю внаслідок запровадження сталих сільськогосподарських практик**, що дозволяють збільшувати вміст органічного вуглецю в ґрунті. Заходи з підтримки технологій органічного землеробства, використання покривних культур та мінімального обробітку ґрунтів не лише сприятимуть поглинанню вуглецю, але й відповідатимуть цілям державної політик з уникнення

деградації ґрунтів та адаптації до наслідків зміни клімату. Викиди від ріллі у секторі 333ЛГ склали 48,2 млн тон CO₂ екв., тому дана категорія має значний потенціал для скорочення викидів. **Додаткові скорочення викидів можуть бути досягнуті за підвищення контролю за землекористуванням на природоохоронних та інших цінних територіях, відновлення водно-болотних угідь та виведенням деградованих земель із обробітку.**

В рамках сектору промисловості:

1. Додати до пункту 2.5.5 одним із заходів спрямованих на зменшення викидів парникових газів та забруднення повітря вказати виконання вимог затверджених Національним планом зі скорочення викидів від великих спалювальних установок, який діє з 1 січня 2018 року по 31 грудня 2033 року. За строк дії НПСВ вітчизняні оператори мають скоротити викиди діоксиду сірки на 95%, оксидів азоту на 72%, зонального пилу на 97%.

В рамках сектору землекористування, зміни в землекористуванні та лісового господарства:

1. До пункту 2.7.5 необхідно встановити конкретні індикатори щодо площ виведених з обробітку деградованих та малопродуктивних земель. Пропонується таке формулювання: ***До 2030 року 15% орних земель, які є деградованими та малопродуктивними, виведені з обробітку та заліснені або залужені (залежно від природних умов).***

2. Зменшення обсягів видобутку торфу та відновлення осушених і деградованих торфовищ, є ефективним природоорієнтованим механізмом скорочення викидів, що варто розглядати як потенційний захід з пом'якшення та адаптації до зміни клімату .

В рамках адаптації до зміни клімату:

1. Важливо визначити чіткі чисельні цілі для цього сектору. Крім того, важливим є визнання пріоритетної ролі природоорієнтованих рішень для секторів, де це можливо.